

ACADEMY 07. 08. 2015

Akantóza

Přesná příčina vzniku akantózy bohužel není známá. Spekuluje se, že za akantózou stojí stimulace některých růstových faktorů na keratinocytech a...

Akantóza je kožní onemocnění, které je latinsky označováno jako **acanthosis nigricans**. **Acanthosis** znamená stlštění kůže a její změna, **nigricans** pak vychází z označení černé barvy. Podstatou onemocnění je rozšíření nesvrchnější vrstvy kůže - **epidermis** a její zvýšená pigmentace. Onemocnění se může vyskytovat jako reakce na chronické dráždění kůže nebo také při zánětlivých procesech či nádorech.

Akantóza mívá vzhled sametu zbarveného světle hnědě až černě. Akantózu můžeme nejčastěji nalézt v oblasti podpaží, třísel a pod prsy. **Akantóza** může postihnout obě pohlaví, statisticky se ale vyskytuje o něco častěji u žen. Nevyhýbá se žádnému věku, může se s ní setkat u malých dětí stejně jako u seniorů. O něco častěji se také vyskytuje u osob afrického původu.

Příčiny vzniku akantózy

Přesná příčina vzniku akantózy bohužel není známá. Spekuluje se, že za akantózou stojí **stimulace některých růstových faktorů** na keratinocytech a fibroblastech, což jsou buňky vyskytující se v kůži. Akantóza má velké množství subtypů, které jsou většinou založeny na základním onemocnění, které je základem pro vznik akantózy a na lokalizaci akantózy.

Akantóza je velmi často spojována s obezitou, cukrovkou, polycystickými ovarii, Cushingovým syndromem, hyperandrogenismem, insulinovou resistencí či akromegalií. Atypická lokalizace

akantózy (na dlaních či sliznicích) nebo její velmi náhlý vznik je pak spojována s některými maligními nádory. Některé léky jako je **niacin, inzulin, kyselina listová, estrogeny, proteázové inhitory či triamcinolon** bývají taktéž označovány za látky způsobující akantózu.

Příznaky akantózy mohou postihnout také zcela zdravého člověka, většinou bývají ale asociovány s určitými zdravotními problémy. Možnou příčinou je také zvýšený výskyt u členů rodiny, tudíž existují také dědičné vlivy. **Akantóza nigricans** bývá poměrně často zaměňována za zvýšenou pigmentaci kůže u onemocnění nadledvin - tzv. Addisonovy choroby. Principem vzniku zvýšené pigmentace kůže je to, že při Addisonově chorobě dochází k poruše kůry nadledvin. Důsledkem je snížená tvorba hormonů nadledvinami. To ale vyvolává zpětnou vazbu a nedostatek hormonů nadledvin působí na hypofýzu (podvěsek mozkový), který začíná produkovat své vlastní hormony. Mezi těmito hormony je také melanin, který má za následek **zvýšení pigmentace kůže**.

Díky tomuto známému principu zvýšené pigmentace kůže se uvažuje také o dalších vlivem pro vznik akantózy a těmi jsou onemocnění samotné **hypofýzy** nebo onemocnění vyžadují léčbu růstovým hormonem. K dalším onemocněním, u kterých se můžeme setkat s akantózou, patří **onemocnění štítné žlázy, nádorové onemocnění žaludku, tlustého střeva či jater** a také užívání některých léků (antikoncepce, kortikosteroidy, vysoké dávky niacinu). U většiny z nich není přesně zjištěna příčina vzniku akantózy v závislosti na těchto nemocech.

Akantóza - projevy a průběh

Pokud není akantóza spojována s maligním onemocněním, vyvíjí se poměrně pomalu, a to nejčastěji v období puberty a rané dospělosti. Spojována je nejčastěji s obezitou, kdy se typicky vyskytuje v oblasti podpaží, třísel a v záhybech pod prsy. Taktéž ji velmi často můžeme nalézt v krční rýze oblasti týlu.

Akantóza má vzhled sametu, kdy jde o **hladkou ztlustělou kůži**, která je pigmentově zabarvená do tmavě hněda až černa. Kůže většinou nesvědčí ani nepálí. Akantóza může při úbytku hmotnosti samovolně vymizet nebo může provázet člověka celý jeho život. Kožní změny v podobě **ztluštění kůže** a její **zvýšené pigmentace** jsou spojovány také se zvažným podrážděním kůže. Příkladem je kovový knoflík u kalhot či opasek nebo řetízek. Drážděná kůže reaguje a většinou pigment a ztlustění v místě zůstává.

Velmi důležité je nepodceňovat akantózu u seniorů, u kterých náhle vzniklá akantóza může být **prvním projevem nádorového onemocnění**. Nejčastějším nádorem je adenokarcinom žaludku či střeva. Stejně tak je podezřelá náhlá akantóza u štíhlých osob. Akantóza atypická je označována akantóza v netypických oblastech jako jsou dlaně, chodidla, sliznice, obličej, trup apod. Atypická akantóza je rovněž typem suspektním pro **nádorové onemocnění trávicí trubice nebo jater**.

Diagnostika akantózy

Většina zkušených dermatologů (kožních lékařů) je schopna akantózu odhalit pouhým pohlednutím na postiženou oblast kůže. Podrobné klinické vyšetření a odebrání anamnézy je základem diagnostiky. Dermatolog se zaměřuje na zjištění užívání jakýchkoliv léků a informace o změně tělesné hmotnosti. Odhad **BMI (body mass index)** odhalí obezitu. Důležité je také sledovat znaky maskulinizace u žen (mužské znaky jako je ochlupení, tuk převážně v oblasti břicha, zhrubění hlasu či vousy), lymfadenopatii (zvětšení lymfatických uzlin) a orhganomegalii (zvětšení jater či sleziny).

Pro přesné potvrzení této diagnózy je potřeba **vyšetření vzorku kůže**. Toto vyšetření probíhá tak, že se znecitliví pomocí kožní injekce (například lidokain s adrenalinem) oblast, ze které lékař zamýšlí

vzorek odebrat. Po té pomocí speciálního kruhového nože nebo pomocí skalpelu vyřízne vzorek kůže dostatečné velikosti a uloží ho do speciálního roztoku. Vzorek kůže je pak podroben podrobnému patologickému vyšetření, kdy se vzorek dále zpracovává a obarvuje a je vyšetřen pod mikroskopem.

Pokud se akantóza objeví náhle u v minulosti zdravého člověka, či na atypických místech jako jsou dlaně nebo sliznice, je důležité myslet na některé z výše uvedených základních onemocnění, a to o to více, pokud si nemocný stěžuje na další příznaky. V tomto případě je pak vhodné provést řadu dalších vyšetření a pokusit se odhalit způsobující onemocnění. K těmto vyšetřením patří **vyšetření krve** (hodnoty krevní glukózy, krevní obraz, vyšetření hladin některých hormonů), dále pak **endoskopické vyšetření žaludku a střev** (vyšetření vyloučí případné nádorové onemocnění), **ultrazvuk břicha** či **rentgenový snímek plic**. U podezření na onemocnění hypofýzy je vhodné provést snímek hlavy a to pomocí počítačové tomografie či magnetické rezonance. Diagnosticky je velmi důležité zhodnotit celý povrch kůže nemocného od hlavy k patě. Místa jako dlaně a sliznice jsou atypická a vyžadují podrobnější vyšetření nemocného.

Akantóza nigricans může být spojována také s dalšími kožními onemocněními jako je papilomatóza nebo seborhoidní keratóza. Tato kožní postižení mohou být taktéž diagnostikována patologickým vyšetřením kožních vzorků odebraných biopsií.

Léčba akantózy

Pokud je akantóza dědičným onemocnění kůže či není nalezena žádná příčina způsobující toto onemocnění, léčba není potřeba. Pokud nemocný léčbu vyžaduje, možnostmi jsou látky zlepšující vzhled kůže jako je retinoid, 20% urea, alfa hydroxyacid, topický vitamín D nebo kyselina salicylová. Pokud je akantóza způsobena užíváním některých léků, je důležité léky vynechat, pokud je to jen trochu možné. Využít se dá také krémů či mastí s obsahem kortikoidů.

Existují také látky způsobující **depigmentaci kůže**, ale většinou nejsou lékaři doporučovány pro řadu nežádoucích účinků. K moderním možnostem léčby patří **laserová terapie**. Pokud akantóza vzniká sekundárně v návaznosti na základní onemocnění, zásadou je léčit na prvním místě toto onemocnění. To znamená v případě zvýšené inzulínové tolerance doporučit diety a striktní zdravý životní styl se stravou bohatou na ovoce a zeleninu, omezit příjem tuků a soustředit se na zvýšení tělesné aktivity.

Při zvýšené inzulínové toleranci nebo mírném diabetu se užívají léky, které snižují hladinu cukru v krvi či zvyšují účinek nebo vylučování inzulínu. Příkladem je metformin. Pokud je zjištěno nějaké onkologické onemocnění, nutná je **chirurgická léčba a onkologická léčba** tohoto onemocnění chemoterapií či ozařováním. Při zjištěné obezitě je doporučeno snížení hmotnosti zvýšením tělesné aktivity a snížením příjmu kalorií (především tuky a volní cukry). Pokud jde o onemocnění s hormonální poruchou, je třeba léčbu směřovat tímto směrem, a to buď nahradit chybějící hormony či odstranit stav způsobující nadbytek určitého hormonu.

Prevence vzniku akantózy

Jelikož není přesně známo, co akantózu nigricans způsobuje, je velice obtížné jí předcházet. Pokud je známo, že některý lék může způsobovat akantózu, je možné se mu vyhnout či ho nahradit lékem jiným. Jelikož jako jedna z možných příčin byla označena obezita, je důležité jí předcházet.

Obezita je v dnešní době velmi rozšířená a někteří odborníci ji řadí již mezi onemocnění, kterému je ale poměrně jednoduché předcházet. Základem je **zdravá vyvážená strava**, která by neměla

energeticky přesahovat energetickou hodnotu výdeje těla. Pokud tedy víme, že naše zaměstnání je sedavé, je důležité do denních činností zahrnout pravidelnou tělesnou aktivitu jako je rychlá chůze, běh, plavání, jízda na kole atd.

Je známo, že alkohol má velmi vysokou energetickou hodnotu, proto bychom se mu měli vyhýbat, a to také proto, že zvýšená konzumace je taktéž spojována s vyšším rizikem vzniku nádorů žaludku a střev, které taktéž stojí za vznikem akantózy.

U nemocných diabetem (cukrovkou) se doporučuje důsledná **kontrola hladiny cukru a tuků v krvi** a držet tak cukrovku pod kontrolou, aby ke tvorbě akantózy nedocházelo. Základem je vyvážená strava a pravidelná tělesná aktivita u diabetiků. Dalšími preventivními kroky jsou správné léčby všech onemocnění, které by mohly vést k antóze.

Mladé dívky a ženy užívající hormonální antikoncepci by měly uvažovat v případě vzniku akantózy o jiných možnostech antikoncepce, nejlépe o bariérové antikoncepci, která je chrání nejenom před početím, ale také před sexuálně přenosnými nemocemi jako je HIV, hepatitida B a C atd.